

Lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopuminen (HE 130/2024 vp)

Laura Terho
Neuvotteleva virkamies
4.10.2024

Hallitusohjelman kirjaus

”Perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta luovutaan pääsääntöisesti.”

Mitä (lähisuhdeväkivallan) sovittelu on?

- Korjaavan oikeuden palvelu, jossa uhri ja epäilty voivat puolueettoman sovittelijan välityksellä **kohdata** toisensa luottamuksellisesti, **käsitellä** rikoksesta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä pyrkiä omatoimisesti **sopimaan** toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi
- Sovittelun yleiset edellytykset soveltuvat myös lähisuhdeväkivallan sovitteluun (esim. suostumus, uhrin etu, epäilty vahvistaa tapahtumainkulun pääasialliset tosiseikat)
- Kun kyse on lähisuhdeväkivallasta, aloitteen sovittelusta voi tehdä vain poliisi tai syyttäjä
- Sovittelijoina yleensä koulutetut vapaaehtoiset (erikoistuminen lähisuhdeväkivallan sovitteluun)
- Lähisuhdeväkivallan sovittelun hyvän käytännön malli: tarkat työkalut sovittelun edellytysten arviointiin

Sovinnosta

- (Lähisuhdeväkivallan) sovittelun varsinaisena tavoitteena ei ole sovinto vaan asioiden käsitteleminen
- Sovinto kuitenkin saavutetaan n. 70 %:ssa niistä lähisuhdeväkivaltajutuista, joissa on aloitettu sovittelu
- Sovittelulaissa ei säädetä sovinnon vaikutuksista
- Sovinto voi kuitenkin olla perusteena esim. esitutkinnan rajoittamiselle tai syyttämättä jättämiselle (esitutkintalaki, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa)

Tilastoja ja tutkimuksia lähisuhdeväkivallasta ja sen sovittelusta

- Vuonna 2021 viranomaisten tietoon tulleissa lähisuhdeväkivaltarikoksissa oli 10 900 uhria; useimmiten kyse naisiin kohdistuvasta parisuhdeväkivallasta
- Vuonna 2022 lähisuhdeväkivallan sovittelussa:
 - noin 2 700 sovittelualoitetta, eniten lieviä ja perusmuotoisia pahoinpitelyitä, lisäksi esim. vapaudenriistoja ja laittomia uhkauksia
 - myönteinen päätös sovittelun aloittamisesta tehtiin noin 60 %:ssa tapauksista ja näistä noin 70 %:ssa päästiin sovintoon
 - epäillyistä 71 % miehiä ja 29 % naisia
- Lähisuhdeväkivallan sovittelusta toteutettu muutamia tutkimuksia
 - keskenään erilaisia johtopäätöksiä, haastateltavien määrä ollut pieni
 - VN TEAS 2023: oltiin pääosin tyytyväisiä, saatiin palveluohjausta ja välineitä väkivallan ehkäisyyn

Nykytilan ongelmia

- Sovittelua koskevan suostumuksen vapaaehtoisuus?
 - Pyritään selvittämään osapuolten erillistapaamisten avulla
 - Ei silti voida olla varmoja, ettei painostusta ole tapahtunut
- Toistuvan väkivallan sovittelu
 - Sovittelulain esitöiden ja sovittelua koskevan ohjeistuksen mukaan toistuvaa väkivaltaa ei tulisi sovittaa
 - Toistuvuuden määrittäminen on kuitenkin ollut hankalaa
- Tavoitteena tasavertainen vuoropuhelu, korjaavan oikeuden ajatus ”konfliktin palauttamisesta osapuolille”
 - Valtaepätasapaino uhrin ja epäillyn välillä
 - Uudelleen uhriutumisen riski

Keskeiset ehdotukset: rikokset

- Sovittelulakiin lisättäisiin uusi 3 a §, jonka mukaan lähisuhdeväkivallan sovittelun kieltä koskisi seuraavia tahallisia rikoksia:
 - Väkivaltaa sisältävät rikokset
 - Rikoslain 20 luvussa tarkoitetut seksuaalirikokset
 - Rikoslain 21 luvussa tarkoitetut henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
 - Rikoslain 25 luvun 1 §:ssä tarkoitettu vapaudenriisto, 2 §:ssä tarkoitettu törkeä vapaudenriisto, 3 §:ssä tarkoitettu ihmiskauppa, 3 a §:ssä tarkoitettu törkeä ihmiskauppa, 7 §:ssä tarkoitettu laiton uhkaus, 7 a §:ssä tarkoitettu vainoaminen ja 8 §:ssä tarkoitettu pakottaminen
 - Rikoslain 31 luvun 1 §:ssä tarkoitettu ryöstö ja 2 §:ssä tarkoitettu törkeä ryöstö
- Sovittelun kieltä koskisi myös em. rikosten yritystä, jos yritys on säädetty rangaistavaksi
- Sovittelun kieltä ei kuitenkaan koskisi asianomistajarikoksia

Keskeiset ehdotukset: henkilösuhteet

- Henkilösuhteiden, joita sovittelun kieltä koskisi, osalta viitattaisiin rikoslain 21 luvun 16 §:n 1 momentin 2 kohtaan eli syyttäjän oikeuteen nostaa syyte lievästäkin pahoinpitelystä, jos teko on kohdistunut tekijän:
 - aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon
 - sisarukseen
 - sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa
 - henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa
 - on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen.
 - HE 78/2010 vp: täysin tyhjentävää luetteloa ei voida laatia niistä henkilökohtaisista suhteista, joiden vuoksi henkilö voi olla toiselle läheinen; läheiseen suhteeseen kuitenkin liittyy tyypillisesti tunnepitoinen sitoutuminen toiseen henkilöön; myös erillään asuvat seurustelukumppanit voivat kuulua pykälän soveltamisalaan

Esityksen yhteiskunnallisia vaikutuksia

- Lähisuhdeväkivallan uhria ei enää voida painostaa sovittelulain mukaiseen sovitteluun
- Ei riskiä, että soviteltaisiin toistuvaa tai vakavaa lähisuhdeväkivaltaa
- Rikoksentekijä saattaa nykyistä useammin joutua rikosvastuuseen
- Vaikutukset itsemääräämisoikeuteen
- Palveluohjaus saattaa heikentyä
- Jos tapahtunutta ei saada käsiteltyä, väkivalta voi uusiutua (uusintarikollisuuden lisääntyminen)
- Asia ei välttämättä etene myöskään rikosprosessissa → tekijälle ei mitään seurauksia
- Muut sovinnot kuin sovittelulain mukaiset sovinnot voivat lisääntyä

Esityksen vaikutuksia viranomaisiin

- STM:n hallinnonala: yksi lähisuhdeväkivaltarikoksen osapuolille tarkoitettu palvelu poistuisi, mikä voisi kasvattaa muiden, vastaavantyyppisten palvelujen kysyntää
 - Täysin vastaavia palveluita kuin sovittelu ei kuitenkaan ole tarjolla
- SM:n hallinnonala: lähisuhdeväkivaltarikosten esitutinnan lisääntymisestä noin 1,0 miljoonan euron kustannukset
- OM:n hallinnonala: lähisuhdeväkivaltarikosten käsittelyn lisääntymisestä syyttäjälle noin 0,477 miljoonan euron kustannukset ja käräjäoikeuksille noin 1,77 miljoonan euron kustannukset
- Em. lukuihin liittyy kuitenkin epävarmuuksia
- Muiden juttujen sovittelua voitaisiin lisätä → säästää SM:n ja OM:n hallinnonaloille

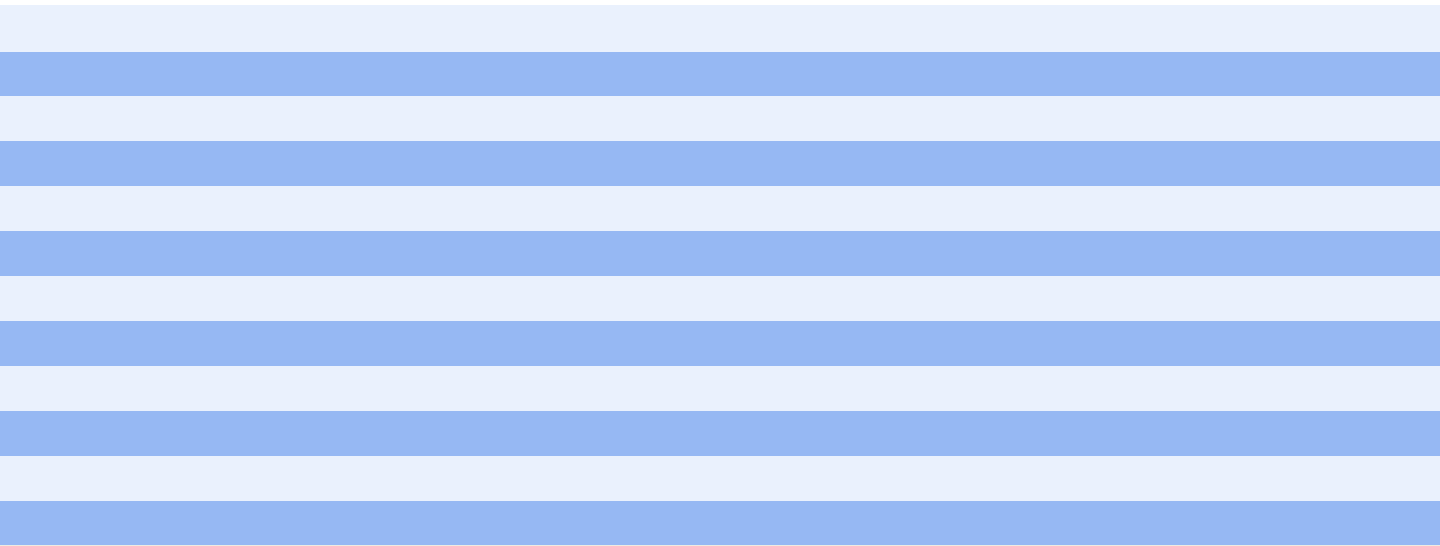
Suhde talousarvioesitykseen

- Vuoden 2025 talousarvioesityksessä ehdotetaan lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumisen vuoksi yhteensä 1,9 miljoonaa euroa poliisille, syyttäjälle ja tuomioistuimille seuraavasti:
 - momentille 26.10.01 (Poliisitoimen toimintamenot) 589 000 euroa
 - momentille 25.30.01 (Syyttäjälaitoksen toimintamenot) 266 000 euroa
 - momentille 25.10.03 (Muiden tuomioistuinten toimintamenot) 1 045 000 euroa.

Voimaantulo

- Ehdotetaan, että laki tulee voimaan 1.1.2025
- Jos sovittelua koskeva aloite olisi tehty ennen lain voimaantuloa, asian saisi kuitenkin sovitella loppuun

Kiitos!